

Lenoba je začetek vse hudobije; ne sme se tedaj trpeti. — Sicer pa življenje in osoda sama lenuha kaznuje in ga k delu sili; le škoda, ker se to mnogokrat zgodi prepozno. (Dalje prih.)

Knjiga Slovénka

v
XIX. veku.

P. Joahim Nastran (Caspar) r. v Cerkljah na Gorenjskem 18. nov. 1802, mašnik 1829, u. 13. okt. 1863. Knjiga njegova je

Sveta pokora, ali sedem postnih pridig, ktere je pridigoval v letu 1846 P. Joahim Nastran, duhovin frančiškanarskiga reda, in kaplan predmestne fare „Marijniga oznanenja“ v Ljubljani. Natisn. Ign. A. Kleinmayr v Ljubljani 1849. 8. str. 91. Zal. in prod. J. Giontini. — Na primer o besedi bodi nekoliko iz vpeljave v prvo pridigo:

Bodi pozdravljen, o sveti postni čas! čas gnade in zveličanja, čas žalosti in veselja! Kdo med Kristjani ne bo žaloval, ki ga sama mati cerkev, s kelham terpljenja v roki, in z jokajočimi očmi k žalovanju opominja, ki ga z žalostnim glasam na goro Kalvarjo kliče, in mu križaniga Jezusa v duhu kaže. Kristjan! to je greh storil, tvoj greh je tega kriv! Žaluj tedej, in posti in jokaj se; zakaj Bog sam se je za-te postil, je za te jokal, in kervavi pot potil. Pa se tudi veseli, in od veselja poskakuj; zakaj rešen si svojih grehov, rešen in očišen si, s kervjo Kristusa si odkupljen, kakor spričuje sv. Peter (I. 1, 18. 19) itd. . . O de bi se pač ta sveti postni čas prav veliko grešnikov k Bogu vernilo! . . . V priliki od zgubljeniga sina vas bom podučil v svojih postnih pridigah, kaj de vam je storiti, če želite pravo in resnično pokoro delati. . Ti pa sveti duh! duh luči, in resnice! razsvetli mene, in moje poslušavce, de bi ta postni čas pet delov pokore tebi k časti, in sebi k zveličanju prav zamogli prevdariti, in si k sercu vzeti, de se tako po izgledu zgubljeniga sina k Očetu vernemo itd.

P. Placid Javornik r. v Tersteniku na Kranjskem 22. avg. 1803, mašnik reda sv. Benedikta, učenik bogoslovja v Celovcu, od l. 1850 župnik pri sv. Jurju, u. 30. nov. 1864.

a) Šest Nedel pobožnosti v čast svetiga Alojza od Gonzaga. Svetiga Alojza življenje, premišlovanje nja življenja, litanije ino pesem. Molitva juterna, večerna, mašna, za spoved in za sveto obhajilo. Po nemško spisal Dr. Alois Schlör; poslovenil P. Placidus Javornik. Treki natis. Z dopušenjom visoke časti naj vrednešega gnadlivega firšta gospoda Romana, sekovskega škofa. V Gradci 1849. 12. str. 96. Jos. Sirola. Nat. (1 in 2?) 4. l. 1854. 12. 96 v Gradci. — Šest let je sveti Alojz v Jezuitarskim redu menih živel, ino ravno le te leta so vzrok šestnedeljske vodbe, ki jo v čast sv. Alojza opravljamo, piše v predgovoru, in na koncu je pesem: »Prelepa Lilia cveti! — Iz samga svet'ga raja, — In duh deviške čistosti — To Lilijo obdaja, — Kdo zlahtne lilie ne pozná: — Alojzija mladenča? — Nedolžnost in pokora ga — Zdaj v svetim raji venča itd.«

b) Sveto pismo stariga zakona. Poslovenil in razložil P. Placid Javornik, benediktinar, c. k. učenik sv. pisma st. z. in iztočnih jezikov na bogoslovskim učilišu v Celovci. V Ljubljani. Nat. J. Blaznik. Predgovor. Vvod. XXX. I. Mozesove bukve. 1848. 8. 520. — Druge Mozesove bukve. Izdalo društvo sv. Mohora 1854. 8. 104. — Tretje Mozesove bukve. 1854. 8. 76. (Gl. A. M. Slomšek str. 9. 17. 18). — Mej sodelavci „Sv. pisma“ . . po povelji Antona Alojzja (Volf—Volc) imenuje se v

predgovoru str. XIV tudi „O. Placid Javornik, fajmošter pri sv. Jurji pod Taborom na Koroškim“, ter je ondi povedano, da sv. pismo star. zak. se je pripravljalo za natis (l. 1857 zv. I), in sicer na podlagi slovenske prestave učeniga O. Placida Javornika petere Mojzesove in Jozuetove bukve, pa perve in druge bukve Kraljev itd.“ — Iz predgovora bodi na primer:

„Slovensko slovstvo, domorodno izobraženje se zbuja, vzdiga in širi. Lepó in veselo je to, in Bog ohrani in osrečuj verle in iskrene možé, ki si to prizadevajo. Med mnogoverstnimi koristnimi bukvami in spisi pa, ki se od dné do dné na svitlo dajó, se še vedno ene in sicer nar bolj potrebne pri nas pogrešajo, ktere sicer imamo (J. Dalmatin, J. Japel, M. Ravnikar, Dr. Klančnik itd.), vender ne v taki besedi in opravi, de bi bile današnjimu izobraženju slovenskiga jezika in povzdigi družih učenost in znanstev (zlasti po neprecenljivih Novicah) primerjene . . . Celotne v duhu današnjiga jezika spisane prestave svetiga pisma . . . ki je nar važniši obstojni del duhovskiga ali cerkveniga slovstva in steber vsih keršanskih učenost . . . pogrešamo . . . Ti in enaki prevdarki in serčne želje tudi svojo trohico na oltar domorodstva položiti, so me naklonile, dragim domorodcam, zlasti pa častitim duhovskim sobratam svojim v ti reči nekoliko postreči, in jim saj en poskus svoje dobre volje ponuditi, de, ako bi morde jez iz raznih ozirov za delo tako visoke pomembe poklican in ugodin ne bil, bi se vsaj kdo drug verli domorodec te tako željene in potrebne reči lotil, jo daljšal in srečno dokončal itd.“ (III—V). Tako je spisal „Javornik v Celovci veliciga šmarna dan 1847“ in Slomšek je novo delo v Novicah iskreno priporočil.

I. 1. V začetku je Bog stvaril nebo in zemljo itd. — Razlaga: „V začetku“ t. j. v začetku časov, predin je še kej bilo, pred vsim drugim . . . „Je Bog stvaril“, po Hebrejsko se v izvirnim spisu berete besedi: „bara elohim“. Glagol bara je v edinjm, ime elohim (eloah) pa v množnim številu . . . Mozes glagol bara v edinju rabi zató, de kaže edinstvo bitja božjiga, elohim pa v množnim številu, de nas opomni množestva oseb božjih, t. j. presvete Trojice, kakor vsi učeni bogoslovi terdijo . . . Beseda bara tukej ravno toliko veljá, kakor v začetku kej storiti, iz nič, stvariti itd. (str. 33).

L. 1848 itd. oglasil se je Javornik časih tudi v c) Sloveniji in d) v Drobntinah. Tako na pr. v Sloveniji l. 34 modro razlaga splošne želje Slovincov o Avstriji v ogovoru: „Dragi domorodci!“ in l. 42 v spisku: „Vesela Slavjanska prihodnost“ omenja, kako se je bodemo pametno poslužili, de bo mila mati Slovenija v kratkim po vsih naših krajih — po celi domovini veselo slovela. — V Drobntinah l. 1858 nahajajo se „Pridige o štirih poslednih rečeh po Wittmannu, Premišlovanje Terpljenja Gosp. našiga J. Kr. velkiga petka dan“ itd. — „O. Placid Javornik . . . so bili iskren domorodec in zvest podpornik vsem narodnim rečém, da imamo malo tacih. Slovensko slovstvo so pomnožili z obširno razlago pervih Mozesovih bukev, pri katerem delu jim je bil sosebnó pomočnik ranjki **Anton Oliban** (Jezičnik XVII. 1879 str. 54—62), in še z nekterimi drugimi spisi. V svojem življenji so bili vedno moškega značaja, vedno veseli in proti vsacemu priljudni po navadi slovenski; občno spoštovanje jim je sledilo v grob. Naj v miru počivajo!“ — lepo opominja A. Janežič (Slov. Glasnik XI. zv. 1865).

P. Karl Robida r. 13. okt. 1804 v Malivasi na Ježici poleg Ljubljane, stopil l. 1821 v red sv. Benedikta, postal mašnik l. 1825, profesor naravoslovja in matematike na liceju v Celovcu od l. 1830 do 1875, bivši prednik v samostanu, ustanovnik družbe sv. Mohora in do smrti svoje pregledovalec njenih računov, u. 4. okt. 1877. Geslo mu je bilo Slomšekovo: „Malo govoriti, veliko delati, vse terpeti“. Že takrat, ko so jele

Bleiweisove Novice prvič budit narodno zavest in vabile domorodne moči na delo, stopil je Robida v kolo tistih zaslužnih rodoljubov, ki so se trudili po primernih spisih in knjigah narod podučevati in izobraževati. Robidi gre med drugimi domoljubi tudi posebna zasluga, da se je osnovalo in da je oživelo „društvo sv. Mohora“. Že leta 1852 je bil voljen v osnovalni odbor in celih 25 let je v odboru vstrajno delal do svoje smerti. Marljivo je prebiral poslanske rokopise, pregledoval družbine račune in po toliko praktičnih nasvetih zelo podpiral odborovo delavnost in pospeševal družbin razvitek. Pa tudi sam je pridno obdeloval slovstveno polje ter domače slovstvo obogatil s knjigami, ki so jih Slovenci pred njim težko pogrešali (Koledar 1879 str. 193—4). —

Skrben učitelj je spisal v nemški besedi: „Geistlicher Führer der Jugend“ v. Prof. Carl Robida 1846 (v. Carinthia). — Slovenski je dopisoval v a) Novice in b) v Drobintince na pr. 1846: Lavdon. Vukasovič. Lizabona. 1856: Sončne ure. 1857: Prememba zemlje. 1858: Tablica, kdaj solnce vzhaja in zahaja. — Posebej

c) Zdravo telo nar boljši blago, alj navk zdravje ohraniti. Spisal P. K. Robida, benediktinar in c. k. učitelj matematike. V Celovci 1846. 8. 133. Nat. in prod. J. Leon. — Dragi bravi! Nisim zdravnik, pa tudi za zdravnike ne pišem; ampak za sestre in brate, ki manj vedó kakor jez, in ktere podučiti je moja dolžnost, pravi v predgovoru... Kar v bukvah bereš, sim sam skusil, alj saj zvedel od umnih ljudi... Vender nar boljši navki za rojake so razloženi v priljudnih in modrih bukvah... Slomška, ki so moje delo zbudili in podpirali. Tudi iz slavnih Ljubljanskih Novic sim nektere navke od besede do besede izpisal... Noviga pravopisa sim se poslužil, ki ga špogajo brezštvilni Slovenci... Bog daj, de bi ti z takim pridam te bukve bral, z kakim veseljem sim jih jez spisal!

d) Naravoslovje alj Fiziko po domače zložil K. Robida, učitel. V Ljubljani 1849. 8. XI. 123. Nat. J. Blaznik. — Naravoslovje alj fizika, piše v predgovoru, je koristna in prostimu človeku dostojna vednost, zakaj ona nas uči: Vsegamogočniga, nar bolj modriga in dobrotljiviga stvarnika sveta spoznati in ljubiti... nas zagotovi človeškiga duha... nas uči ponižnost... da mir in pokoj naši duši... razlaga, kaj služi k ohranjenju zdravja in življenja, kaj nam življenje zljajša in vgoduje... Naravoslovec vsakdano delo kakor druženje z svojo materjo ljubi, ne pa kakor težko kazen studi... Razlaganje naravoslovja v slovenskim jeziku je pa težavno djanje, zakaj: 1. Bukev, ktere naravno činenje po domače razlagajo, nimamo razum kemije od g. Vertovca. Treba je pot delati, in debel sneg gaziti; 2. besede, ktere takšine reči zaznamujejo, clo ne poznamo; 3. ne vemo, kako bi vsim bravcam zastopljivo pisali, de bi ne prekratko, ne preširoko govorili, in le kar je važniga povedali. Zatorej sim jez računjenje večdel v nemar pustil, in kratko povedal, kaj račun spriča; obraze nar bolj potrebne sim pa perđjal, ker me skušnja uči, kako oni popisvanje razjasnujejo itd.

Razjasnenje manj znanih besedi na pr. Apnenc Kalk, barve dostavne complementäre Farben, čast Hauptstück, dobno momentan, draga Bahn, kalamir Pendel, kolce Rolle, koža bobnarska Trommelfell, nitna Netzhaut, terda Hornhaut, žilnata Gefäßshaut, matica Schraubenmutter, moč dosredivna in odsredivna Centripetal-, Centrifugalkraft, obstret lune, sonca Mondes-, Sonnenhof, ognjisko Brennpunkt, predmet Materie, presežnica Diagonale, stroga Maschine, važitelnine wägbare Stoffe, vitlo Winde, vstavičen continuirlich, zavoj Schraubengang, zvuk Ton itd.

e) Domači zdravnik v navadnih boleznih človeka poleg Hufelanda, Rusta, Tissota in drugih. Sostavil K. Robida. V Celovcu 1854. 12. XIII. 240. J. Leon. — Zdravje vsakemu ljubo, je k srečnemu življenju bolj potrebno, kakor srebro in zlato... Kdor cenó zdravja pozna, se bo trudil zvediti, kaj zdravje ohrani, in kaj zgubljeno zopet per-

nese . . . V sledečih listih narprej najdeš življavo, ktere se mora človek deržati, da zdrav in dolgo živi . . . Zdravila sim tiste naznanil, ktere se rabijo per prostemu ljudstvu; ktere se povsod najdejo, in ktere so od zdravnikov sploh poterjene . . . Nemške bukve, po kterih sim pričejoče slovenske zložil in po „Novicah“ pomnožil, so že večkrat natisnjene bile, kar dokazuje, da jih Nemci občno rabijo in za dobre poterdijo. Bog daj, da bi Slovencem k ljubem zdravju pomagale (v. Novic. 1854 str. 155).

f) Domače živinozdravstvo v boleznih konj, govedja, ovac, prešičev, koz in psov, ali nauk, kako mora kmetovavec svojo živino rediti, ji streči, jo kermiti in ozdravljati. Po nemško spisal J. N. Rohlves. Od Potsdamskega kmetijskega društva pohvaljena in priporočena knjiga. Poslovljena po devetnajstem natisu. S štirimi podobami. V Celovcu 1856. 8. VII. 243. — Predgovor prevoditelja: Rohlvesovo živinozdravništvo je bilo v nemškem jeziku že devetnajstkrat natisnjeno, in v več krajih tudi ponatisnjeno. Torej smem terditi, da Nemci kakih 50 tavežent iztisov tega zdravništva v rokah imajo. Leto število priča, da so Nemci Rohlvesovo živinozdravništvo za dobro poterdili. Mislim tedaj tudi Slovencam vstreči, ker jim ga v njih jeziku v roke podam. Da ga vendar z večjim pridom rabijo, hočem ob kratkem razložiti, kaj sim v izvornem zdravništvu posebno važnega najdel, in kaj sim mu pridjal (na pr. iz Novic, gl. Živinozdravništvo od dr. Bleiweisa in dr. Strupita), da bi se kmetovavcam bolje prikupilo itd. —

Nekaj njegovih spisov priobčil je g) Slovenski Prijatelj l. 1856 na pr. Blisk in grom. Potres zemlje itd. — „Več let je poslovenjeval uradne liste Koroške deželne vlade. Zraven je bil marljiv sodelavec za nemški letnik Celovške gimnazije. Jedernati spisi, ki jih je priobčeval v tem letniku, pridobili so Robidi častno ime tudi v daljnih učenjaških krogih. Leta 1854 je opisal: Entwicklungsgang der Physik von den ältesten Zeiten bis auf die Gegenwart; l. 1857: Vibrationstheorie der Electricität; l. 1858: Magnetismus; l. 1860: Grundsätze einer naturgemässen Atomistik itd. (gl. Naučni Slovník)“. — Nad vso hvalo vzvišana pa je njegova delavnost v družbi sv. Mohora. —

Tako je bil marljivi učenjak vedi in domovini v čast — nam vsem pa ostane žlah-ten izgled značajnega in delavnega domoljuba. Naj počiva v miru in blažen mu bodi spomin (Kol. dr. sv. Mohora 1879 str. 194)!

Iz šole za šolo.

Razzlogovanje.

(Sestavlil **Fr. Jamšek.**)

(Dalje.)

XXXVIII.

1.

i-skra, sprem-stvo, se-stra, nemš-tvo, vin-stvo.

Pravilo: Ako je več soglasnikov mej dvema samoglasnikoma, vzamejo se k drugemu zlogu vsi tisti soglasniki, s katerimi se besede začénjajo. Ali je besed, ki se začénjajo sè soglasniki skr? — (skriti, skruniti —) sè soglasniki stv? — (stvriti, stvar —) sè soglasniki str? — (strah, struna —) i. t. d. Na pr.: i-skra, sprem-stvo, se-stra, nemš-tvo, vin-stvo.

Naloga. Napišite še nekaj tacih dvožložnic z vezajem mej zlogoma!

2.

bre-skva, Vran-sko, roj-stvo, lov-stvo, ljud-stvo.

(Pravilo. — Na pr. — Naloga.)